

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Тема: **ПАДЕЖИ КВАЛИФИКАТИВНОГ ЗНАЧЕЊА У СТАНДАРДНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ**

Кандидат: **Ма ЈЕЛЕНА РЕДЛИ**

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовао комисију: 17. 04. 2015.</p> <p>НАСТАВНО-НАУЧНО ВЕЋЕ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У НОВОМ САДУ</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>ДР НАДА АРСЕНИЈЕВИЋ, редовни професор за ужу научну област Српски језик и лингвистика, ментор (мај 2013. године, Филозофски факултет у Новом Саду)</p> <p>ДР ДУШАНКА ЗВЕКИЋ-ДУШАНОВИЋ, ванредни професор за ужу научну област Српски језик и лингвистика (новембар 2012. године, Филозофски факултет у Новом Саду)</p> <p>ДР ЈАСМИНА МОСКОВЉЕВИЋ ПОПОВИЋ, ванредни професор за ужу научну област Општа лингвистика (новембар 2013. године, Филолошки факултет у Београду)</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме:</p> <p>Јелена (Радисав) Редли</p> <p>2. Датум рођења, општина, држава: 24. 10. 1973, Нови Сад, Нови Сад, Србија</p> <p>3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив:</p> <p>Филозофски факултет, Примењена лингвистика, модул: Српски језик као страни, Дипломирани филолог (србиста) – мастер</p> <p>4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија: 2009, Језик и књижевност</p> <p>5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране:</p>

Филозофски факултет, *Веитина говорења у српском језику као страном: апликације савремених метода*, Филолошке науке, 6. 7. 2009.

6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Филолошке науке

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

ПАДЕЖИ КВАЛИФИКАТИВНОГ ЗНАЧЕЊА У СТАНДАРДНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Дисертација има 462 странице компјутерски штампаног текста; састоји се од четири поглавља, којима претходи сажетак и апстракт на енглеском, списка скраћеница и симбола, списак слика - има 62 графикона који илуструју резултате добијене квантитативном анализом, а приложени су и списак извора и литература.

Садржај: *Сажетак* (ix). *Abstract* (xi). *Списак скраћеница и симбола* (xii). *Списак слика* (xiii). I. УВОД (1). 1. Теоријске основе 1). 1.1. Предмет, задаци и циљеви истраживања (1). 1.2. Корпус и методолошко опредељење (12). 1.3. Допринос истраживања (13). II. АДВЕРБИЈАЛНА КВАЛИФИКАТИВНОСТ (15). 1. Адвербијални квалитативни падежи у домаћој лингвистичкој литератури (16). 1.1. Квалитативни генитив (18). 1.2. Квалитативни акузатив (26). 1.3. Квалитативни инструментал (32). 1.4. Квалитативни локатив (39). 1.5. Квалитативни датив (47). 2. Структура поља адвербијалне квалитативности (48). 2.1. *Субпоље начина* (48). 2.1.1. *Микропоље основне карактеристике* (48). 2.1.1.1. Основна карактеристика учесника у радњи (51). 2.1.1.1.1. Дистрибутивност (52). 2.1.1.1.2. Форма (55). 2.1.1.1.3. Квалитет (60). 2.1.1.1.4. Извор (70). 2.1.1.1.4.1. Материја (фабрикатив) (71). 2.1.1.1.4.2. Порекло (73). 2.1.1.2. Основна карактеристика радње (75). 2.1.1.2.1. Квалитатор је заступљен именицом *начин* (75). 2.1.1.2.2. Начин околносног типа (80). 2.1.1.2.3. Начин просторног типа (85). 2.1.1.2.3.1. Аблативно-начинско значење (86). 2.1.1.2.3.1.1. Начин као транспонована аблокативност (86). 2.1.1.2.3.1.2. Начин као транспонована латерална локативност и аблативна ареалокализација (88). 2.1.1.2.3.1.3. Начин као транспонована постлокативност (90). 2.1.1.2.3.2. Циљно-начинско значење (90). 2.1.1.2.3.3. Перлативно-начинско значење (92). 2.1.2. *Микропоље карактеристичне појединости* (97). 2.1.2.1. Пратилачко значење (комитативност) (97). 2.1.2.1.1. Конлатив (98). 2.1.2.1.1.1. Конструкције с атрибутско-прилошком вредношћу (99). 2.1.2.1.1.1.1. Актуелни квалитатив је пратећи детаљ (99). 2.1.2.1.1.2. Конструкције с прилошком вредношћу (101). 2.1.2.1.1.2.1. Факултативни саучесник (101). 2.1.2.1.1.2.2. Пратећи детаљ (102). 2.1.2.1.1.2.3. Пратећа околност (102). 2.1.2.1.2. Синелатив (108). 2.1.2.1.2.1. Конструкције с атрибутско-прилошком вредношћу (109). 2.1.2.1.2.1.1. Актуелни квалитатив је пратећи детаљ (109). 2.1.2.1.2.2. Конструкције с прилошком вредношћу (110). 2.1.2.1.2.2.1. Одсуство факултативног саучесника (110). 2.1.2.1.2.2.2. Одсуство пратећег детаља (110). 2.1.2.1.2.2.3. Одсуство пратеће околности (111). 2.1.2.2. Намена (115). 2.1.3. *Микропоље инструментативности* (119). 2.1.3.1. Спроводник (120). 2.1.3.1.1. Спроводник чини јединство са субјектом (120). 2.1.3.1.2. Спроводник је ван субјекта (125). 2.1.3.1.2.1. Неопходан помоћни материјал (127). 2.1.3.2. Заступник (127). 2.1.3.3. Омогућивач (128). 2.1.3.3.1. Независни омогућивач (131). 2.1.4. *Микропоље медијативности* (139). 2.1.4.1. Посредник-омогућивач (141). 2.1.4.2. Посредник-извршилац (144). 2.1.4.3. Посредовани (146). 2.1.5. *Микропоље*

основа/критерија (147). 2.1.5.1. Прескриптив као основ радње (149). 2.1.5.2. Импулс као основ радње (151). 2.1.5.3. Инклузивност као основ радње (152). 2.1.5.4. Локализатор-циљ као основ радње (154). 2.1.5.5. Извор као основ радње (157). 2.1.6. *Микропоље компарације* (159). 2.1.7. *Микропоље квантитета* (164). 2.1.7.1. Интензитет радње (165). 2.1.7.2. Брзина реализације радње (166). 2.1.7.3. Досезање радње до екстремних граница (168). 2.1.7.4. Поступност радње (168). 2.1.7.5. Вршење радње у потпуном складу (169). 2.1.7.6. Мера (170). 2.1.7.7. Распон (170). 2.2. **Субпоље пропратне околности** (171). 2.2.1. *Микропоље основне карактеристике учесника у радњи* (173). 2.2.2. *Микропоље карактеристичне појединости* (176). 2.2.2.1. Пропратнооколности конлатив (177). 2.2.2.1.1. Конструкције с атрибутско-прилошком вредношћу (177). 2.2.2.1.1.1. Актуелни квалификатив је пратећи детаљ (177). 2.2.2.1.2. Конструкције с прилошком вредношћу (180). 2.2.2.1.2.1. Пратећи детаљ (180). 2.2.2.1.2.2. Пратећа околност (181). 2.2.2.2. Пропратнооколности синелатив (183). 2.2.2.2.1. Конструкције с атрибутско-прилошком вредношћу (183). 2.2.2.2.2. Конструкције с прилошком вредношћу (183). 2.2.2.2.2.1. Одсуство пратећег детаља (183). 2.2.2.2.2.2. Одсуство пратеће околности (184). III. АДНОМИНАЛНА КВАЛИФИКАТИВНОСТ (187). 1. Појам (номиналне) синтагме (187). 2. Адноминални квалификативни падежи у домаћој лингвистичкој литератури (190). 2.1. Квалификативни генитив и инструментал (191). 2.2. Еквативни генитив (201). 2.3. Експликативни генитив (202). 2.4. Посебан тип генитива с предлогом *од* (206). 2.5. Квалификативни акузатив (208). 2.6. Квалификативни локатив (213). 3. Структура поља адноминалне квалификативности (217). 3.1. **Субпоље квалитета** (221). 3.1.1. *Микропоље инхерентног својства* (222). 3.1.1.1. Интегрални део (225). 3.1.1.2. Инхерентна особина (231). 3.1.1.2.1. Карактеристична особина (231). 3.1.1.2.2. Форма (235). 3.1.1.2.3. Афективни квалитет (244). 3.1.2. *Микропоље приписаног својства* (250). 3.1.3. *Микропоље извора* (256). 3.1.3.1. Материја (259). 3.1.3.1.1. Састојци чијим спајањем настаје појам као целина (259). 3.1.3.1.2. Метафоричка материја (265). 3.1.3.2. Порекло (267). 3.1.3.2.1. Припадност заједници или скупу истих ентитета (268). 3.1.3.2.2. Место и време потицања (273). 3.1.3.2.3. Научне области и људске делатности (279). 3.2. **Субпоље карактеристичне појединости** (281). 3.2.1. *Микропоље покретача* (285). 3.2.2. *Микропоље манипулативне способности* (287). 3.2.3. *Микропоље саставног дела* (289). 3.2.3.1. Ознака (289). 3.2.3.2. Одевни предмет (290). 3.2.4. *Микропоље комитативности* (293). 3.2.4.1. Конлатив (293). 3.2.4.1.1. Пратилац (294). 3.2.4.1.2. Пратећи детаљ (295). 3.2.4.1.2.1. Пратећи детаљ као неутуђиви део појма (296). 3.2.4.1.2.1.1. Пратећи детаљ и управни појам су један ентитет (296). 3.2.4.1.2.1.2. Пратећи детаљ је неутуђиви продужетак управног појма (298). 3.2.4.1.2.1.3. Пратећи детаљ је неутуђиви садржај управног појма (300). 3.2.4.1.2.1.4. Пратећи детаљ је неутуђиви додатак управног појма (302). 3.2.4.1.2.1.5. Пратећи детаљ је интегрални део тела управног појма (304). 3.2.4.1.2.1.6. Пратећи детаљ у функцији копулативног предикатива (305). 3.2.4.1.2.2. Пратећи детаљ као отуђиви део појма (306). 3.2.4.1.2.2. 1. Пратећи детаљ је отуђиви садржај управног појма (306). 3.2.4.1.2.2. 2. Пратећи детаљ је отуђиви додатак управног појма (309). 3.2.4.1.3. Пратеће својство (313). 3.2.4.1.3.1. Пратећа особина (313). 3.2.4.1.3.1.1. Унутрашњи аспект управног појма (313). 3.2.4.1.3.1. 2. Карактеристична особина управног појма (314). 3.2.4.1.3.1.3. Психофизичке карактеристике (315). 3.2.4.1.3.2. Пратећа околност (315). 3.2.4.1.3.2.1. Пратећа околност у функцији копулативног предикатива (317). 3.2.4.1. Синелатив (318). 3.2.4.1.1. Одсуство пратиоца (319). 3.2.4.1.2. Одсуство пратећег детаља (320). 3.2.4.1.2.1. Одсуство пратећег детаља као неутуђивог дела (320). 3.2.4.1.2.2. Одсуство пратећег детаља као отуђивог дела (323). 3.2.4.1.3. Одсуство пратеће околности и пратећег стања (324). 3.2.4.1.4. Одсуство пратећег својства (325). 3.2.4.1.4.1. Одсуство карактеристичне особине (326). 3.2.4.1.4.2. Одсуство форме (326). 3.2.4.1.4.3. Одсуство афективног квалитета (327). 3.2.4.1.4.4. Одсуство приписаног квалитета (327). 3.2.5. *Микропоље намене* (329). 3.2.5.1. Намена неживих ентитета (331). 3.2.5.1.1. Намена је усмерена на објекат имплициране радње (331).

3.2.5.1.1.1. Интегрални део (331). 3.2.5.1.1.2. Предмети, врсте задужења, храна (333). 3.2.5.1.1.3. Ентитети које треба уклонити или спречити њихово деловање (335). 3.2.5.1.2. Намена је усмерена на садржани појам (340). 3.2.5.1.2.1. Ентитети у унутрашњости (340). 3.2.5.1.2.2. Ентитети на површини (342). 3.2.5.1.3. Намена је усмерена на садржатеља (342). 3.2.5.1.4. Намена је усмерена на корисника (342). 3.2.5.1.5. Намена је усмерена на активност (345). 3.2.5.1.5.1. Намена средства (346). 3.2.5.1.5.2. Намена локализатора (350). 3.2.5.1.5.3. Намена објекта (352). 3.2.5.1.6. Намена је усмерена на домен (352). 3.2.5.1.7. Намена је усмерена на посесум (353). 3.2.5.2. Намена живих ентитета (354). 3.3. **Субпоље компарације** (360). 3.3.1. *Микропоље поређења по једнакости* (361). 3.3.2. *Микропоље поређења по неједнакости* (363). 3.4. **Субпоље начина** (366). 3.4.1. *Микропоље форме* (368). 3.4.2. *Микропоље комитативности* (369). 3.4.2.1. Конлатив (369). 3.4.2.1.1. Факултативни саучесник (369). 3.4.2.1.2. Пратећа околност (370). 3.4.2.2. Синелатив (372). 3.4.2.2.1. Одсуство пратеће околности и стања (372). 3.4.3. *Микропоље инструментативности* (374). 3.4.3. 1. Омогућивач (374). 3.4.4. *Микропоље основа/критерија* (375). 3.5. **Субпоље квантитета** (377). 3.5.1. *Микропоље мере* (378). 3.5.2. *Микропоље степена и ранга* (381). 3.5.3. *Микропоље старосне доби* (383). 3.6. **Субпоље експликације** (385). 3.6.1. *Микропоље експликативног квалификатива* (387). 3.6.1.1. Презентатив (387). 3.6.1.2. Класификатив (392). 3.6.1.3. Перцептив (397). 3.6.1.3.1. Квалификација према визуелном утиску (398). 3.6.1.3.2. Квалификација према аудитивном утиску (400). 3.6.1.3.3. Квалификација према олфакторном утиску (400). 3.6.1.3.4. Квалификација према густаторном утиску (401). 3.6.2. *Микропоље метафоре* (405). 3.6.2.1. Еквативна метафора (405). 3.6.2.2. Еквативно-обличка метафора (408). IV. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА (414). *Извори* (430). *Литература* (434).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација Јелене Редли представља значајан допринос проучавању квалификативних падежа у стандардном српском језику, а резултати њеног научног истраживања системски обједињене адвербијалне и адноминалне квалификативности свакако ће позитивно утицати на будућа истраживања и послужити као добар теоријско-методолошки узор. Полазећи од посматрања и дефинисања семантичке категорије Јелена Редли поставља питање може ли се о квалификативности говорити као о самосталној категорији и какав је њен однос с другим категоријама. Почев од Аристотелове дефиниције, преко теорије о прототиповима Елеоноре Рош, затим когнитивистичког приступа Ц. Лејкофа, те односа семантичког преплитања, тј. Тејлоровог става о фазичности граница, до Бондарковог концепта центра и периферије у испитивању функционално-семантичких поља, односно семантичких категорија, она указује и на друга теоријска питања значајна за ово истраживање, пре свега на појам падежа при чему у обзир узима и друге релевантне стране и домаће изворе - радове Хјелмслева, Филмора, А. Вјежбицке, Белића, Стевановића, М.Ивић, Пипера и других аутора који су се бавили овом проблематиком. У циљу одређивања централних и периферних значења која чине систем обједињен квалификативношћу она спроводи и квантитативну анализу. Детаљан опис свих синтаксичко-семантичких карактеристика падежа квалификативног значења заснива на опису корпуса који укључује различите функционалне стилове стандардног српског језика.

У првом, *Уводном поглављу* (1–15) представљен је тематски оквир овог истраживања, постављени су његови основни циљеви и методе којима ће истраживање бити спроведено, а затим су дати подаци о корпусу који је обухватио различите изворе: белетристику, научне, публицистичке, административне текстове у писаној и електронској форми. Уз то, истакнут је и значај овог истраживања и његов допринос синтакси и семантици стандардног српског језика.

У другом поглављу, насловљеном *Адвербијална квалификативност* (16–217), дат је веома детаљан преглед претходних релевантних истраживања квалификативних падежа у адвербијалној позицији, затим је изршена класификација падежних и предлошко-падежних конструкција, које су груписане у семантичка микропоља као чланове структуре ширих субпоља. Као основни критеријум узета је првенствено семантика употребљених падежних облика, а затим и семантика управног члана синтагме. С тим у складу, ово поглавље подељено је на два већа одељка која одговарају семантичким субпољима адвербијалне квалификативности, *Субпоље начина* (48–171) и *Субпоље пропратне околности* (171–187), а у оквиру њих издвојена су микропоља са семантичким и синтаксичким карактеристикама (у првом субпољу: *Микропоље основне карактеристике*, *Микропоље карактеристичне појединости*, *Микропоље инструментивности*, *Микропоље медијативности*, *Микропоље основа/критерија*, *Микропоље компарације*, *Микропоље квантитета*, а у другом субпољу: *Микропоље основне карактеристике учесника у радњи* и *Микропоље карактеристичне појединости*). Посвећеност теми и исцрпност у анализи и опису, али и богата грађа сакупљена за ово истраживање могу се уочити у сваком микропољу, тако да је за илустрацију довољно поменути само прво микропоље које је Јелена Редли даље поделила на два дела, а први се тиче *Основне карактеристике учесника радње* за које се везује обележје *дистрибутивности*, при чему до изражаја долази *форма* коју неки ентитет добија у резултату радње (с косом везаном у *реп*; обучена у *дрошке*, божанство које се манифестовало у *олуји и ветру*; обучени у *црно*; живе у *јатима*; саопштити у *писаној форми*; напустио своје тело у *виду лептира*; појављује се у *лику лепе девојке*), затим посебно може бити изражен *квалитет* – карактеристика вршиоца радње која није сталног карактера, тј. има значење актуелне квалификације (седећи *прекрштених ногу*; ишао је с рукама везаним *на леђа*; дао је *тешка срца*, проговорио је *језиком без речи*, умиру *природном смрћу*), или *извор* који може бити заступљен неком материјом (начињен *од блата и сламе*; направљен *од сличног материјала*) као и пореклом (рађају се *из брака виле и човека*). Она се по правилу не задржава на овоме већ предано трага за еквивалентним језичким средствима уз коментар о њиховим сличностима и разликама. На пример, прилошкој модификацији подложна је инструментална конструкција у примеру: погледа *неким смешно забринутим погледом* → погледа *смешно забринуто*, али то није могуће у случају: *десним оком* гледа у сунце → **десно* гледа у сунце, или када се прилог не може извести: *изговарао је челичним гласом* → **изговарао је челично*.

На крају анализе сваког микропоља дат је кратак преглед релевантних закључака и графички приказ фреквенције појединачних значења и синтаксичких модела.

Треће поглавље, *Адноминална квалификативност* (187–430), устројено је на исти начин као и претходно. На самом почетку, дефинисан је појам номиналне синтагме као споја супстантивне речи и њене одредбе у облику падежне, односно предлошко-падежне конструкције. Након тога, описана су претходна истраживања адноминалних квалификативних падежа, а затим је дат предлог успостављања структуре овог семантичког поља. Тако је предочено шест субпоља са сопственим семантичким микропољима: *Субпоље квалитета: Микропоље инхерентног својства*, *Микропоље приписаног својства*, *Микропоље извора*;

Субпоље карактеристичне појединости: Микропоље покретача, *Микропоље манипулативне способности*, *Микропоље саставног дела*, *Микропоље комитативности*, *Микропоље намене*; *Субпоље компарације: Микропоље форме*, *Микропоље комитативности*, *Микропоље инструментивности*, *Микропоље основа/критерија*;

Субпоље квантитета: Микропоље мере, *Микропоље степена и ранга*, *Микропоље старосне доби*; *Субпоље експликације: Микропоље експликативног квалификатива*, *Микропоље метафоре*. Детаљно су описане специфичности у оквиру свих наведених микропоља и све је сумирано кратким закључцима који су употпуњени подацима добијеним путем

квантитативне анализе примера.

Четврто поглавље, *Закључна разматрања*, представља рекапитулацију теоријских основа и добијених резултата истраживања семантичких одлика квалификативних падежа и њихових структурних модела. Представљени су и основни закључци везани за структуру семантичких субпоља праћени графичким приказом доминантности појединачних микропоља унутар сваког појединачног субпоља, а приказана је и фреквенције њихових синтаксичких израза.

Још једном треба истаћи да се значај овога рада огледа у томе што су први пут у србистици квалификативни падежи посматрани у систему, уочен је принцип по којем он функционише, а указано је и на везу категорије квалификативности са оним семантичким категоријама које врше највећи утицај на њено формирање. Такође, постављене су смернице за даља истраживања квалификативних падежа као кохерентног система.

Својом докторском дисертацијом Јелена Редли је показала изузетну преданост, проициљивост и инвентивност у истраживачком раду, упућеност у сву релевантну литературу, али и одмереност и критички приступ у њеном преузимању, док је стилем изражавања који се одликује концизношћу, јасноћом и лакоћом праћења само потврдила неопходну зрелост за бављење научним радом.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Јелена Редли, Лингвистички аспекти односа Бога и човека у српским преводима Библије и Курана. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* LVI/1, 2013. (89–102). UDC 27-23/-24=163.41
2. Jelena Redli, Kognitivnolingvistička analiza adnominalnog kvalifikativnog genitiva u srpskom jeziku. *Konteksti I. Zbornik radova*. 1, 2014. (199–212).
3. Jelena Redli, Sistem padeža sa kvalifikativnim značenjem u kopulativnom predikatu u romanu Ostrvo Meše Selimovića. *Sarajevski filološki susreti I: Zbornik radova*, knj. 1, Bosansko filološko društvo, Sarajevo, 2012. (11–25). ISSN 2233-1018; UDK 811.163.4*3'367.625 (082) Selimović, 811.163.41'367.625 (082) Selimović
4. Јелена Редли, Систем падежа са квалификативним значењем у *Начертанију* Илије Гарашанина, *Прилози проучавању језика* 41, Нови Сад, 2010. (75–90). ISSN 0555-1137; UDK 811.163.41'366.54 (091)
5. Jelena Redli, Srpske sintaksičke konstrukcije sa složenim priloškim veznicima KAO ŠTO i KAO DA i njihovi mađarski ekvivalenti. *Susret kultura: Zbornik radova*, knj. 2, Novi Sad, 2010. (803–810). ISBN 978-86-6065-043-8; UDK 811.163.41'367.355:811.511.141'367.355
6. Јелена Редли, *Експликативне номиналне синтагме у семантичком пољу квалификативности*. Лингвистичке свеске (у штампи)

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У закључним разматрањима докторске дисертације ПАДЕЖИ КВАЛИФИКАТИВНОГ ЗНАЧЕЊА У СТАНДАРДНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ сумирани су добијени резултати, пре свега указано је на принципе на којима се заснива основна типологија ових падежних облика у српском језику, почев од устројавања различито семантички спецификованих падежних облика у појединачна семантичка микропоља, која улазе у састав већих субпоља. Још једном је истакнут значај сагледавање квалификативних падежа као кохерентног система, али је указано и на зоне преплитања категорије квалификативности са неким другим семантичким категоријама.

Унутар сваког микропоља предлошко-падежне конструкције су разматране у смеру од значења ка форми, тако да су њихове значењске особености представљале основу диференцијације. Такође, указано је и на формални израз квалификативних конструкција и на његову везу са унутарсинтагамтским значењем које квалификативна конструкција заступа, као и на његову синтаксичку функцију.

Квалификативне ПАДЕЖНЕ И ПРЕДЛОШКО-ПАДЕЖНЕ КОНСТРУКЦИЈЕ У АДВЕРБИЈАЛНОЈ ПОЗИЦИЈИ означавају начин остваривања глаголске радње, односно околности у којима до изражаја долази нека релевантна особина дате радње или њеног вршиоца/трпиоца. На основу ове особености, издвојена су два велика семантичка субпоља: **субпоље начина**, које је семантички и синтаксички сложеније од (2) **субпоља пропратне околности**, јер се грана на седам микропоља, од којих се у његовом центру налази *микропоље основне карактеристике* унутар којег су падежне и предлошко-падежне конструкције којима се исказује *основна карактеристика учесника у радњи* и *основна карактеристика радње*. Шири центар чине, такође продуктивна, микропоља *инструментативности* са значењима спроводника, заступника и омогућивача, и *карактеристичне појединости*, респективно, са значењима опозитног пара конлатив : синелатив и намене.

Најфреквентније синтаксичко средство у субпољу начина јесте беспредлошки слободни инструментал, као и онај блокиран обавезним детерминатором или неком супстантивном речју. За њима следе акузатив с предлогом НА и инструментал с предлогом С(А), док је разлика у фреквенцији између осталих падежних и предлошко-падежних конструкција незнатна.

Унутар **субпоља пропратне околности** појављују се језичка средства за индиректно квалификовање радње, преко околности које је окружују, због чега она не утиче нужно на начин реализације радње. Центар овог субпоља чини *микропоље карактеристичне појединости* са својим значењима конлатива и синелатива. Као најфреквентније синтаксичко средство унутар овог субпоља издваја се инструментал с предлогом С(А) и његов опозит, генитив с предлогом БЕЗ, што је сасвим очекивано кад се има на уму значење које се издвојило као централно.

АДНОМИНАЛНУ КВАЛИФИКАТИВНОСТ исказују падежне и предлошко-падежне конструкције које главном члану номиналне синтагме приписују неко трајно или привремено својство а, традиционално гледано, остварују функцију неконгруентних атрибута. Адноминални квалификативни падежи устројавају се у шест семантичких субпоља: *субпоље квалитета*, *субпоље карактеристичне појединости*, *субпоље компарације*, *субпоље начина*, *субпоље квантитета* и *субпоље експликације*. Структуру

сваког субпоља чине микропоља чија дистрибуција није ограничена, већ се појављују у више субпоља.

Семантички најразнороднија су **субпоља квалитета и карактеристичне појединости**, јер се унутар значења *инхерентног својства, приписаног својства и извора* код првог, односно значења *покретача, манипулативне способности, саставног дела, комитативности и намене* код другог, издваја мноштво ужих значења, која граде концептуалну схему основног значења трајног или привременог својства. Најпродуктивнији синтаксички изрази за исказивање ових значења су беспредлошки генитив с обавезним атрибутским детерминатором, што је и очекивано, јер се квалитет разуме као неутуђива карактеристика свог носиоца с којим чини јединствену целину, чије ближе одређење зависи управо од квалификације њеног дела. Следе потом акузатив с предлогом ЗА, којим се исказује намена, затим инструментал с предлогом С(А) за обележавање комитативности, односно неке околности, детаља који коегзистирају са својим носиоцима иступајући као њихови пратиоци на метафоричкој линији кретања.

Овакав системски приступ сагледавању квалификативних падежних и предлошко-падежних конструкција омогућава не само да се боље уоче карактеристике сваког појединачног члана у односу на друге непосредне опоненте и чланове вишег ранга, па и на целину уопште, већ омогућује да се уоче зоне преплитања категорије квалификативности са неким другим семантичким категоријама, међу којима доминира категорија простора. Међутим, у овој дисертацији јасно је истакнута интерференција и других неких значења с квалификативним - посесивности, квантитета и инструментативности.

Све наведено омогућило је прецизно дефинисање значења квалификативности и његово супротстављање према неким другим, мање или више сродним значењима са којима се оно у пракси врло често меша. Тиме дисертација ПАДЕЖИ КВАЛИФИКАТИВНОГ ЗНАЧЕЊА У СТАНДАРДНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ представља добру теоријско-методолошку основу за даље изучавање категорије квалификативности у српском језику.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Избор, анализа, приказ и опис корпуса засновани су на релевантним научним параметрима преузетим из богате и добро одабране домаће и стране, пре свега лингвистичке литературе, али и рецентних извора који покривају и друге научне области као што су филозофија, психологија, математика и физика.

Типологија квалификативних падежа у српском језику спроведена је према актуелним теоријским принципима и на основу веома детаљне анализе великог броја примера ексцерпираних из богатог жанровски разноврсног корпуса стандардног српског језика. Доминантно синхрони план умешно је употпуњаван и резултатима дијахроних истраживања.

Рекапитулација теоријских основа и добијених резултата истраживања семантичких одлика квалификативних падежа и њихових структурних модела представља добро уочене и концизно изложене основне принципе функционисања система квалификативних падежа у српском језику. Посебном научном значају доприноси прецизност у извођењу закључака заснованих на квантитативној анализи праћеној графичким приказом доминантности појединачних микропоља унутар сваког појединачног субпоља и фреквенције њихових синтаксичких израза.

Ова докторска дисертација поред теоријског значаја има и дидактичко-методичку вредност, јер ће својим резултатима несумњиво унапредити квалитет наставе српског језика на свим ниовима образовног система.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме

Дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе

Дисертација садржи све битне елементе: кључну документацијску информацију (Key word documentation), садржај, сажетак (Abstract), списак скраћеница и симбола, списак слика и текст подељен у четири целине, списак извора и литературе.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци

Докторска дисертација Јелене Редли представља оригиналан допринос науци укључујући све релевантне одлике – одабрану тему, циљ и задатке, корпус, консултовану литературу, заснованост на релевантним теоријским основама, методологију и технику обраде података и закључке.

Актуелност одабране теме потврђује чињеница да у нашој стручној лингвистичкој литератури до сада није представљен систематичан преглед квалификативних падежа, а обухватношћу далеко превазилази интересовање за појединачне детаље из овог комплекса, али се и не удаљава превише од основног предмета истраживања и не прелази границу ка општем теоретисању.

Оригиналност се испољава и према постављеним циљевима и задацима обухватајући саму категорију квалитативности унутар које се разматра однос центра и периферије, установљавајући принципе функционисања система квалитативних падежа у српском језику и сагледавајући је у односу на друге категорије с којима се неретко и укршта.

Одабиром функционално раслојеног корпуса српског језика Јелена Редли показује добру обавештеност о теоријским и прагматским принципима функционисања језичког система у којем егзистира и систем квалитативних падежа, предмет њеног истраживања.

Основне теоријске поставке, анализа и тумачење резултата засновани су увек на рецентној домаћој и страној, махом енглеској, и руској лингвистичкој литератури, према којој се ауторка односила критички, пре свега поштујући резултате које је пружао њен корпус.

Посебно треба нагласити да се ова дисертација одликује примереном методологијом у самој анализи и одговарајућом апаратуром при представљању резултата, те систематично предоченим закључцима овог истраживања на основу којих се веома лако могу уочити њени доприноси.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

Дисертација нема недостатака који би могли утицати на резултате истраживања.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

Да се дисертација ПАДЕЖИ КВАЛИФИКАТИВНОГ ЗНАЧЕЊА У СТАНДАРДНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ ма Јелене Редли прихвати и кандидату одобри одбрана.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

Др Душанка Звекић-Душановић, председник

Др Јасмина Московљевић Поповић, члан

Др Нада Арсенијевић, ментор

Нови Сад, 20. мај 2015.